

Colección: Filosofía Colonial / Fuentes

Mariano Ignacio Velazco

PHILOSOPHIA MORALIS (1774)

Transcripción, Traducción, Introducción y Notas:

Celina A. Lértora Mendoza

FUNDACIÓN PARA EL ESTUDIO DEL PENSAMIENTO
ARGENTINO E IBEROAMERICANO
F.E.P.A.I.

MARIANO IGNACIO VELAZCO

PHILOSOPHIA MORALIS – 1774

Velazco, Mariano Ignacio
PhilosophiaMoralis - 1774 / Mariano Ignacio Velazco. - 1a ed. - Ciudad
Autónoma de Buenos Aires : FEPAI, 2025.
Libro digital, PDF

Archivo Digital: descarga y online
ISBN 978-987-4483-73-7

1. Filosofía Moral. I. Título.
CDD 170

© 2025 Ediciones F.E.P.A.I.
Fundación para el Estudio del Pensamiento Argentino e Iberoamericano
Marcelo T. de Alvear 1640, 1º E – Buenos Aires
E. Mail: fundacionfepai1981@gmail.com
Queda hecho el depósito que marca la ley 11.923

MARIANO IGNACIO VELAZCO

PHILOSOPHIA MORALIS - 1774

**Transcripción,
Introducción y Notas**

CELINA A. LÉRTORA MENDOZA

**Buenos Aires
Ediciones F.E.P.A.I.**

Introducción

Curso de *Philosophia Moralis*

Celina A. Lértora Mendoza

El P. Mariano Velazco ocupó la Cátedra de Artes de 1775 a 1777, como sucesor de Casimiro Ibarrola, y que en abril de 1777 fue sucedido a su vez por el P. Pedro Gainza¹. Acerca del autor de este curso no he podido obtener otra información². Parece tratarse de la misma persona que menciona Furlong ya que, aunque no consigna el segundo nombre, es harto improbable que por la misma fecha hubiera dos Mariano Velazco en Córdoba.

Pero hay una seria duda en cuanto al año. En efecto, Furlong habla de que Velazco tomó la cátedra en 1775, mientras que el código marca como fecha de la iniciación del curso, noviembre de 1774³. Esta diferencia de meses no sería mayor obstáculo, si no fuera por otra razón. En el trienio filosófico, la Ética solía ser, o bien la última materia, al darse con Metafísica, o al menos la segunda parte de un curso iniciado con la Lógica. Por lo tanto, o bien éste es el tercer año de un trienio comenzado en 1772 ó 1773,

¹ Cf. Guillermo Furlong, *Nacimiento y desarrollo de la filosofía en el Río de la Plata*, Buenos Aires, 1952, p. 232.

² Consigno todas las referencias que pude obtener en la Introducción a mi traducción de esta obra: Mariano Ignacio Velazco, *Filosofía Moral – 1774, Transcripción, Traducción, Introducción y Notas* Celina A. Lértora Mendoza Buenos Aires, Ed. F.E.P.A. I, 2009: 5-16.

o es la segunda parte de uno iniciado a mediados de 1774. Ambas hipótesis son posibles. Ignoramos las fuentes de Furlong en este punto, y esta cuestión, por el momento, permanece irresuelta.

El código contiene las lecciones de Ética de Velazco⁴. Su carátula es la siguiente:

*Philosophia moralis compendios/sa methode tradditta
/ conformisque Ange/lice Doctoris men/ti. A.P.F.
Mariano Ignatio Ve/lasco Artium Cátedra /
Moderatore / Me audiente Emmanuele Josepho / De
Leaniz ejus minimo discípulo / hujusque
Monscerratensis Colle/gii alumno, nono Kalendas /
Novembris anni Domini 1774.*

La letra es moderna, de regular tamaño, derecha y redondeada, con trazo abierto. El número de líneas por página es constante, alrededor de 30. Usa muy pocas abreviaturas y en forma irregular. Las más comunes son las palabras usadas frecuentemente: *e* (*est*), *p* (*per*); *qa* (*quia*) y semejantes, como formas de suspensión completa, y las terminaciones *m*, suplidas por un trazo más largo de la última letra y curvado hacia arriba. En forma más o menos regular usa elisiones internas y signos especiales, siendo el caso más común *Ocluo* por *conclusio*. Fórmulas estereotipadas tienen

⁴ En la Introducción mencionada de mi traducción presento un examen codicológico y paleográfico completo. Resta aclarar aquí que, conforme a la respuesta recibida a principios de este año del Cabildo de Salta donde funciona el antes llamado “Museo del Norte”, este manuscrito no se encuentra y tampoco figura en sus catálogos.

también abreviaturas constantes: *pr* (*probatur*), *Mr* (*maior*), *mr* (*minor*), *rg* (*ergo*).

El código estaba ya algo deteriorado cuando fue consultado hace más de dos décadas, y se obtuvieron fotocopias de buena resolución. Es la única constancia que queda de esta obra, hasta donde conozco, pues el original parece hacerse extraviado definitivamente: con todo, siempre queda la esperanza de que aparezca en algún lado no revisado de los antiguos fondos del Museo.

Aunque el curso no puede considerarse un aporte teórico, puesto que es un resumen didáctico de tesis de Tomás de Aquino, sin referencias importantes a autores tomistas y menos aún de autores no escolásticos, parece que el resumen fue hecho directamente por el profesor, y no tomado de otra parte, aunque quizá siguiendo otros modelos editados. El cursillo es correcto, tal vez demasiado sintético, y notoriamente anacrónico.

Por otra parte, hay que considerar que Velazco se remite a una estructura y un contenido que estaban estandarizados desde –por lo menos– un siglo y medio antes, en los manuales de la segunda escolástica. La pervivencia del estándar hasta mediados del siglo XX, en autores de la neo-escolástica, muestra que esta fijeza histórica difícilmente daba oportunidad de deslizamientos temáticos.

En definitiva, es un exponente de una línea didáctica de la época y en ese sentido es una fuente historiográfica no desdeñable.

Esta edición

Presento a continuación la transcripción del curso según el texto latino del manuscrito. Tal como se dijo antes, la copia del mismo que se pudo obtener es muy defectuosa y hay partes ilegibles; que se señalan entre corchetes, indicando –cuando es posible– la cantidad de palabras que no se pudieron descifrar.

La numeración por párrafos es mía, siguiendo los puntos aparte del original. La paginación es mía, tomando en consideración las hojas útiles del documento y va entre corchetes. Se hizo una transcripción facsimilar, con líneas numeradas, para facilitar la consulta y también para que esta presentación pueda ser usada en estudios latinistas.

[p. 1]

Philosophia Moralis compendios-
sa methodo tradditta
conformisque Ange-
lice Doctoris men-
⁵ti

A F. Mariano Ignatio Ve-
lasco artium Chatedrae
Moderatore

Me audiente Emmanuele Josepho
¹⁰de Leaniz ejus minimo discipulo
hujusque Monscerratensis Colle-
gii Alumno, nono Kalendas
Novembris anni Domini 1774

Praeludium

¹⁵ 1. Si quaelibet scientia eo ponderanda est, quod
opera dantibus utilitatem praeferat, quam agre-
dimur scientiam, facile caeteris ante ire notum
est. Quod enim juvat res extra nos positas contem-
plare, ut ipsis nostri animi perturbationibus
²⁰inaedere impares simus? Praecipue quidem
cum scipus nostri animi ut non impure contem-
platione quiescere, quod quae oportuna est ad rec-
te, beatique vivendum, aut non ignorare, aut
penitus non negligere. Haec ergo quam ipsi

²⁵ Philosophie gentiles agnovere, et encomiis pluribus laudarunt scientia agredimur, non quia ut ipsam dumtaxat laudemus quod admodum ipsi, quod ut mores ad honestatis regulas componamus; quare in 4uor partes dividi-

[p. 2]

mus, in prima de summo hominis bono, seu fine ultimo, in 2^a de actibus humanis, in 3^a de virtutibus, et vitiis, et in ultima de variis vitae homine officiis agemus.

⁵ ARTICULUS 1US.

IN QUOD ET QUODTUPLEX SIT PHILOSOPHIA
MORALIS

2. Philosophi Stoici Ethicam, Catholici vero Philosophiam moralem vocant, et nomen a moribus sumunt. Illam dari certum est, quia duplex est pars animi, intelligens, et appetens, et sicut ad partes intelligentes dantur logica, physica, et metaphysica, ut verum a falso distinguat, ita ad partem appetentem dantur regulae morales¹⁵ ut bonum a malo secernatur.

3. Definiri potest: scientia practica,
“cum prudentia, quae circa actus humanos prout

“ad honestatis regulas eformandos trac-

“tat [señal y al margen: intuitu finis ultimi] Explicatur definitio: dicitur scientia, quia ex

²⁰ principiis notis deducit conclusiones: vg. ex hoc principio: alteri ne ficeris, quod tibi non vis, deducit non esse calumniandum, occidendum, etc. Dicitur practica, quia redduxit regulas suas ad praxim, et circa actus voluntatis tendit.

²⁵ 4. Dicitur age-

re de actibus humanis, quia ejus objectum materiale sunt actus humani, objectum vero formale est eorum directio.

Dicitur ad honestatis regulas conformandos, ad hoc enim instituta est; tandem ponitur intuitu

³⁰ finis ultimi ut intelligatur actus, debere esse

[p. 3]

honestos, ut sequantur finem ultimum.

5. [línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

⁵ solitudine, familia aut [palabra ilegible] Deo philosophia moralis dividitur in monasticam, economicam, et politicam. Monastica est que[ilegible] rum actionum conformitate cum regulis honestatis curat. Economica, qua Pater familias [pal. ilegible]

¹⁰ re intendit domesticorum actiores honestatis regulis. Politica, qua [pal. ileg.] civium [pal. ileg.]dit rectificare.

6. Positas sunt explicationes praefactae definitionis quam stricte definiones. Nunc parum curamus
¹⁵ si philosophia moralis tamquam in specie dividatur in monasticam, economicam, et politicam, quia haec potius inanis est contemplatio, quam consecutio finis, quidquid enim sit non comperto habetur in hoc tripliciter [pal. ileg.] longe utilem et necessariam esse
²⁰ philosophia moralem

QUAESTIO 1^a

QUALIS SIT HOMINIS ULTIMUS FINIS, SUMMUM BONUM, ATQUE BEATITUDO?

7. Nota, per conclusionis intelligentia, finem in communi
²⁵ ni esse id, quod intenditur ab operante, et [dos pal.s ilegibles] esse cui [pal. ileg.] finis cui est id qui intendit consecutio finis; vg. [pal. ileg.] Philosophia, finis qui est ille cujus gratia aliquod fit, vg. scientia in cujus consecutione [resto ilegible]

³⁰ **8.** Est enim finis immediatus alier nomine proximus, quod intendit operans

[p. 4]

finis mediatuſ seu remotuſ quod operans non im-
mediate intendit, finis ultimuſ definitur ille,
qui [parcialmente ilegible]pi [ídem] expetito caetera p[resto ilegible]

9. Nota etiam bonum in genere [pal. ileg.] eſſe id,
⁵ quod ſuo modo perfectum eſt, et aliis conveniens: per
Oppoſite [pal. ileg.] eſt id, quod [ídem] eſt, et aliis
noxium, aut ingratum. Datur etiam bonum abſo-
lutum in ſe [resto ilegible]
tinte, quod aliis conveniens eſt [resto ilegible]
¹⁰ [línea ilegible]
vi[resto ilegible]
[línea ilegible]
aut ſcientia.

10. [pal. ileg.] etiam bonum utile, et eſt id quod ex-
¹⁵petitur [pal. ileg.] utilitatem. Ita [ídem] prop-
ter ſervitutes: [pal. ileg.] jucundum, et [ídem] quod expe-
ditur propter [pal. ileg.] etc.
Bonum honeſtum eſt id quod conſentaneum eſt ...
egentibus ſubvenire, etc.

²⁰ **11.** Nota [pal. ileg.] Beatitudinem definitur
a Boetio libro 3° De Conſolatione: [pal. ileg.] bonorum omnium
congregatione perfectuſ. Duplex datur Beatitudo: objectiva
et [pal. ileg.] objectiva eſt conſecutio finis in qua quieſcit
animam, ſeu [pal. ileg.] et bea-

²⁵ [pal. ileg.] Beatitudo [resto ilegible]
et hic [varias ilegibles] potest definire, quod bonum, finis ultimus
continetur omne perfectione. His suppositis

12. Sit Conclusio

Finis ultimus, verus, proprius et naturalis non solum
³⁰ hominum, sed etiam omnium rationalium creaturarum est ipse Deus.
Probatur

[p. 5]

conclusio: finis ultimus omnium creaturarum [pal. ileg.]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

⁵ [línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

quia ad aliquid creatum; sed hoc falsum est, ergo. Probatur mino

¹⁰ non potest [resto ilegible]

[línea ilegible]

13. Sit 2ª Conclusio

Beatitudo hominis, et summum eius bonum in nul-

lo bene creato [pal. ileg.] aut alio [dos pal.s ilegibles]

¹⁵ [pal. ileg.] bene increato, nempe Deo [resto ilegible]

le bene increato nempe Deo [resto ilegible]

[varias ilegibles] et ut illa [pal. ileg.] intelligatur asd [idem]
Philosophos gentiles, aliquod felicitatem [resto ilegible]
collocasset, in honoribus, alios in divitiis, sita [pal. ileg.]
²⁰ dixisse, alios in virtutibus, alios denique in [resto ilegible]
[varias pal.s ileg.s] bona creata. Probatur ergo conclusio
contra omnes istos: illa est hominis ultima felicitas, atque
beatitudo, quia [pal. ileg.] fit beatus, ut ait Divus
Thomas, 2^a 2^a, a. 8°; [pal. ileg.] quolibet bono
²⁵ creato consecuto non fit homo beatus; ergo.

14. Minor probatur: tunc fit homo beatus
cum ejus appetitus [varias pal. ileg.s] quo-
libet bono creato consecutio finis appetitus non est
undequaquam satiat; ergo. Probatur minor etenim ex
³⁰ ipsa definitione beatitudinis patet; objectum appetitus

[p. 6]

est bonum, ergo non nisi bonum quod eminenter contineat
[varias pal.s ileg.s] quodlibet bonum
creatum non [pal. ileg.] eminenter [idem] bonum [idem]
[línea ilegible]

⁵ **15.** [varias pal.s ilegibles] sed nullum bonum
creatum [pal. ileg.] bonum
[línea ilegible]
[línea ilegible]
[varias pal.s ilegibles] potest

¹⁰ desiderantur. Ex his [pal. ileg.] consequitur
[pal. ileg.] utpote [pal. ileg.] extra que nullum
bonum [pal. ileg.] potest esse nostram beatitudinem

16. Argues 1º [resto ilegible]

[línea ilegible]

¹⁵ [varias pal.s ilegibles] contra id

Deus sit [resto ilegible]

[pal. ileg.] illa [resto ilegible]

[dos ilegibles] Deum ex nostro [pal. ileg.] etenim non in illud

[línea ilegible]

²⁰[dos pal.s ileg.s] ad Deum [pal. ileg.] dum illas

[pal. ileg.] in eo justitia, non ergo

[pal. ileg.] referri ad eum.

17. Argues 2º. contra 2am conclusionem: illud est bea-
tudo hominis juxta nsotras probationes, quae explent,

²⁵ et satiant appetitus hominis, [pal. ileg.] bonum creatum sa-
tiare ejus appetitum; ergo. Probatur minor: appetitum hominis
est finitus, et limitatus; ergo per bonum finitum et li-
mitatum potest explere.

18. Respondo concessa 1ª maiori, nego minorem ad cujus

³⁰ [pal. ileg.] concesso antecedentem nego consequantiam. Etenim licet
appetitus

[p. 7]

hominis sit finitum, tamen et ejus objectum adaequatum sit bonum in communi eminenter continens bonitates in particulari nec aliquod bonum creatum reperiri possit equivalens bono in communi et praecontinens omne bonum praeter solum⁵ bonum increatum quod est Deus, [pal. ileg.]

19. [pal. ileg.] Instabis, ergo appetites humanus solum explebitis est per bonum infinitum. Nunc sic hoc repugnat, alioquin infinitam satiabilitatem haberet appetitus finitus, ergo. Respondeo quod etsi bonum infinitum¹⁰ quod est Deus satiat appetitum humanum non illum explet modo infinito, sed finito et capaci [pal. ileg.] proportio appetitus ad quod non requiritur infinita satiabilitate.

20. Instabis iterum: [pal. ileg.] ille appetitus adhuc non quiescit probatur consequentiam. Ille appetites adhuc [pal. ileg.] contrari modo¹⁵ infinito, ergo non quiescit. Respondeo negata [pal. ileg.] consequentia. Nego antecedens et ratio est quia appetitus non desiderat in patria, nisi quod in vita maruit alioquin Beatum desiderat quod ratione consentaneum subinele [sic] semper finito modo desiderat bonum infinitum.

²⁰**21.** Quaeres han homo agere debeat propter finem Respondeo hominem agere debere propter finem. Probatur et simul explicatur agere propter finem nihil aliud quam agere tum, et incitatum et invitatum a fine; sed hoc ita agere debet: ergo. Probatur minor: ille agit invitatum a fine, qui agit cogni-

²⁵tae convenientiae finis; sed homo agere debet et cognitione
convenientiae finis
ergo.

22. Minor patet: ideo etenim homo quaerit media ne-
cessaria ad consecutionem finis, quia intelligit finem esse
sibi utilem, et convenientem; ergo infirmus intelligens
³⁰sanitatem futuram sibi esse utilem, et convenien-

[p. 8]

tem, amaras sumit potiones, aliquoque adhibet medicamen-
ta, alioquin nullomodo quaerenda nisi variatur finis
ut cognita, ergo hoc debet agere cognitione convenientia finis; sed
tunc censetur es propter finem [pal. ileg.].

⁵QUAESTIO 2^a

AN IDEM HOMO POSSIT PER EODEM TEMPORE HA-
BERE FINES TOTALES ET ADAE-
QUATOS?

23. [dos pal.s ileg.s] finis totalis et adaequatus; qui sufficit ut
¹⁰omnia media necessaria ponantur propter assecu-
tionem ejus; et iste finis potest esse ultimus, et non ulti-
mus, non ultimus erit ille, qui adhuc potest ordinari ad aliud
et consequenter non est bonum supra omne bonum, ultimus
vero erit, qui ulterius inordinabilis, quia extra se non sup-
¹⁵ponit bonum perfectius; unde in praesente inqui-

rimus de fine totali ultimo.

24. Sit Conclusio

Impossibile est quod homo habeat simul duos fines ultimus, totales et adaequatos; est communis omnium Philosophorum et Theologorum, atque ejusdem Agelici Praeceptoris. Breviter suadetur ratione: ultimus finis totalis, et adaequatus est ille qui extra se non supponit bonum superius; sed eo ipso implient simul duos fines ultimi totalis et adaequat²⁵us, ergo.

25. Probatur minor: si praeter unum finem ultimum alter daretur, ille finis non esse ultimus, vel enim ordinaretur ad aliud, vel illud aliud ad illum; ergo neuter esset ultimus finis; vel aliter: ultimus finis totalis est ille quem³⁰ agens intendit velut complementum suorum desideriorum

[p. 9]

Sed si posset homo alios fines totales ultimos ultimus finis non esset conveniens nostrum desideriorum; ergo.

26. Maior nisi ipsa ultimus finis natura destruat⁵ur, vel inficiabitur; probatur minor: illud [pal. ileg.]fini desideriorum opera ad [pal. ileg.] desiderandum [ídem] atqui si duo essent fines ultimi [tres pal.s ileg.s] desiderandus resta[ileg.] ergo.

27. Sit 2ª Conclusio

Potest idem homo habere duos fines ultimos totales, unum efficaciter¹⁰ volitum, alterum inefficaciter, unum apparen-
ter, et alterum re ipsa. Probatur conclusio: homo ex ídem [pal. ileg.] peccatur [pal. ileg.] nam [resto ileg.]
vel honestatem [pal. ileg.] per [idem] fine apparenti bonum creatum nempe ipsam honestatem virtutis, sed viti [pal. ileg.]
¹⁵ [pal. ileg.] ultimo fine ipsum Deum inefficaciter volitum; ergo. Maior certa est, etenim solum subvenit [pal. ileg.] propter [ileg.]
virentis[ileg.] propter ultimum a se intentum. Minor probatur [pal. ileg.] utpote actio honesta, simpliciter refer-
tur ad Deum, ut [pal. ileg.] in antecedentis, ubi omnes
²⁰ creaturas ad Deum referri statuimus; ergo indirecte saltem homo ille elemosinas [pal. ileg.] pauperi propter Deum; ergo
habet finem ultimum re ipsa inefficaciter volitum.

28. Argues 1° contra 1^{am} conclusionem: ethnici habere

²⁵re multos Deos, sed [pal. ileg.] eorum erit finis totalis ultimus eorum, alioquin non Dii, ergo homo potest habere duos fines simul totales ultimos.
Respondo, distingo maiorem: habere multos Deos parciales, concedo maiorem; totales, nego maiorem et [pal. ileg.]
³⁰re quod licet haberent multos Dea nec eodem

[p. 10]

honore colibant [pal. ileg.] nec ad idem illa habebant nec omnia ad singulis referebant.

29. Unum etenim habebant cum gregem alium ad [pal. ileg.] , et sic de aliis non ergo quod licet cordim rationem ultimi finem totalis obtinebat, quia ad hoc requiritur quod ad quemlibet [dos pal.s ileg.s] referantur.

30. Argues 2º contra [pal. ileg.] in communi sententia Philosophorum, et Theologorum [pal. ileg.] homo peccat, suum ultimum finem constituit in peccato. Sed hoc stante, qui plura commissit peccata plures ultimos fines habet: ergo. Major praeterquam certa est patet ex Apostolo ad Filiipenses 3ª inquirente de hominibus gulosis: cujus finis interitus [pal. ileg.] cujus Deus venter est. Probatur minor: si finis ultimus est quodlibet peccatum ad multiplicationem peccatorum multiplicetur finis, ergo. Respondeo admisa majori negando minorem
²⁰ [pal. ileg.] enim [pal. ileg.] peccatorem suum finem constituere in aliqua creatura, et quid quod in ipso peccato primum verum est, secundum falsum: id.. dum quis letaliter peccat, ponit suum finem in bono privato et proprio commodo.

31. Unde quantumvis multiplicentur
²⁵peccata [pal. ileg.] solsum sint media ad consequendum bonum privatum, inde, quod non multiplicantur finis: ergo [pal. ileg.] [pal. ileg.] avarus cupidus honori, [pal. ileg.] divitias, honores optat propter proprium commodum-

32. Argues 3°. Si homo justus venialiter peccaret, utpote
³⁰qui justus perseverat habet [pal. Ilg.] fine ultimo Deum, [resto ileg.]
bonum creatum, quod ipse veniale, quod ad Deum non refertur; ergo
habebit du-

[p. 11]

os fines ultimos. Respondeo quod ille homo habet per fine ul-
timo efficaciter conditum Deum, et peccatum venialem [pal. ileg.]
quod [pal. ileg.] proprium commodum per finem secundum [pal. ileg.] et
inef-
ficaciter condito.

⁵ **33.** Non enim recedit a Deo [resto ileg.]
[línea ilegible]
[línea ilegible]
quaerit bonum [pal. ileg.] in quo [resto ileg.]
eundem [pal. ileg.]habere duos fines ultimos secundum conclusionem.

¹⁰ SECTIO 1^a

DE ACTIBUS HUMANIS [resto ileg.]

34. [pal.s ileg.s] in
[pal. ileg.] ultimo fine hominis, est [pal. ileg.]
[pal. ileg.] quod ultimus [pal. ileg.] quia
¹⁵ actu[ileg.] agentis [pal. ileg.]
[pal. ileg.] ad a[resto ileg.]

[pal. ileg.] et

ARTICULUS 1us
DEFINITIONE ET EXPLICATIONE [resto ileg.]

²⁰ [línea ilegible]

35. Actus humanus nihil aliud est nisi actio illa ab homine facta cum consilio, et deliberatione. [pal. ileg.] ut actio dicatur humana [pal. ileg.] hac [pal. ileg.] facta ... [tres pal.s ileg.s] et deliberatio; quapropter non est ²⁵ idem actus humanus ac actus bestis [pal. ileg.] enim non requirit deliberationem [varias pal.s ileg.s] aut manum, aut pedem movet sine [resto ileg.]

36. [línea ilegible]
humani possunt esse elicit, aut imperati; cum enim ac- ³⁰ tibus humani sint voluntatis actus, et [pal. ileg.] sint in

[p. 12]

Duplici [pal. ileg.] hinc [resto ileg.]
[lína ilegible]

37. [línea ilegible]
[línea ilegible]
⁵ 3: [resto ileg.]
[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

¹⁰ [línea ilegible]

38. [línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

¹⁵ [línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

²⁰ [línea ilegible]

[línea ilegible] [al margen palabras ilegibles]

[línea ilegible] [al margen palabras ilegibels]

39. [línea ilegible]

[pal. ileg.] elicitī ad media etiam sunt

²⁵ 3. 1º consensus, est actus [pal. ileg.] quo media ad finem conducentia [pal. ileg.] ut [resto ileg.]

¹⁵ [varias pal.s ileg.s] ex

[línea ilegible]

[pal. ileg.] definitur [resto ileg.]

[varias pal.s ileg.s] quo [resto ileg.]

Alii actus [pal. ileg.] qui vocantur [pal. ileg.] sunt [al marven varias pal.s.ileg.s]

²⁰ actus qui [varias pal.s ileg.s] sub-

[tres pal.s ileg.s] volunt [pal. ileg.]

40. [línea ilegible]

duplici voluntatis actione, scilicet, elicit et
imperata, recurrit [pal. ileg.] de [pal. ileg.] quod 1um
²⁵ [pal. ileg.] obtinet in voluntate, postea [dos pal.s ileg.s] de

41. Voluntarium ergo

definitur ab Aristotele libro 3° Ethicorum, cap. 3^a
quod procedit a principio [resto ileg.]
gula in [varias pal.s ileg.s] a [resto ileg.]
³⁰.. quod procedit a principio intrinseco

[p. 13]

fines. Dicitur quod procedit a principio intrinseco, ut
distinguatur ab [resto ileg.]
tus ex [resto ileg.]
[línea ilegible]
⁵ [línea ilegible]

41. [varias pal.s ileg.s] distinguitur...

[dos pal.s ileg.s] fiunt sine cognitione [pal. ileg.]
principio intrínseco [resto ileg.]
sime acceptum convenit [pal. ileg.]
¹⁰bruta [pal. ileg.]
illo invitantur. [pal. ileg.] [pal. ileg.]
tum, et in [pal. ileg.] est, quod provenit a princi-
pio instrinseco cum cognitione perfecta finis. Imperfectum

quod provenit a principio intrínseco cum cognitionee imper-
¹⁵fecta finis.

42. Sensus [dos pals. ileg.s] quod [pal. ileg.] perfec-
tum provenit a principio intrinseco [dos pal.s ileg.s] pro-
portionem mediorum cum fine. Et hujusmodi volunta-
rium solum in appetitu rationale seu intellectuali in-
²⁰ [pal. ileg.] Sensus s[ileg.] est, quod licet ...
principio intrinseco cognoscente finem, tamen
proportionem mediorum cum fine non percipit.

43. Quaeres: an
voluntarium perfectius conveniat actibus [dos pal.s ileg.s]
²⁵ necessarie [pal. ileg.]
[línea ilegible]
[línea ilegible]
[pal. ileg.] ad [pal. ileg.]

44. Etiam suppono actum posse esse ne-
³⁰cessarium, vel ob [dos pal.s ileg.s]

[p. 14]

[inicio ilegible] qui quod
finem praevia cognitionem [resto ileg.]
potest esse [resto ileg.]
[línea ilegible]
⁵ [línea ilegible]

45. Respondeo [pal. ileg.]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[inicio ileg.] a principio

¹⁰ [línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

¹⁵ [inicio ileg.] a conclu[ileg]

[línea ilegible]

46 [línea ilegible]

Accipitur [pal. ileg.] quod fiat actus ex propensione

et inclinatione [tres pal.s ileg.s] dum

²⁰ voluntas [varias pal.s ileg.s] illud

[línea ilegible]

[pal.s ileg.s] hujusmodi [resto ileg.]

[línea ilegible]

[línea ilegible]

²⁵ **47** [línea ilegible]

[línea ilegible]

[ignorantia [resto ilegib.]

[pal.s ileg.s] Respondeo 1° [resto ileg.]

non [varias pal.s. ileg.s] quod ita [resto ileg.]

³⁰ ratione 2^a [varias pal.s. ileg.d] repugnante

[p. 15]

ad quod potest voluntate repugnante enon est voluntarium [pal. ileg.]
fit ex metu non est voluntarium.[resto ileg.]

48. [línea ilegible]

[línea ilegible]

⁵ quod ita non est voluntarium; ergo. Probatur [resto ilg.]
oportet non esse idem [resto ileg.]

[línea ilegible]

nis, ut illo absente non esset [resto ileg.]

metu [pal. ileg.] metum [pal. ileg.] non esse causam illi-

¹⁰us; ista ut [pal. ileg.] non esset metus non est; [pal. ileg.] cum
metu [resto ileg.]

retur; non ergo metus est causa [pal. ileg.].

49. Unde dum dicimus metum tollere vo-

luntarium, loquimur de actionibus quae fiunt ex me-

¹⁵tus, non cum metu. similiter oportet adverti an ac-

tibus voluntatis possit inferri violentia, et cum [pal. ileg.]

[pal. ileg.] actus sint in duplici differentia, scilicet elicitis et
imperati, quare.

50. Quoad actus internos [pal. ileg.] elicitos, qui

²⁰ sunt amor, et odium non potest violentia voluntas arguere

etenim manifestum est voluntatem non posse velle nol-

lendo, aut vice versa; ergo contra suam inclinationem non

potest agere. Antecedens patet: quia tum interne

agit voluntas, quando aut vult, aut non vult, quod impli-

²⁵cat volutatem velle contra inclinationem, seu velle quin propendat illud, quod vult; ergo.

51. Quoad actus exteriores, seu imperatos, potest voluntas nolenter agere, manifestum est eneim posse quempiam contra sui inclinatione
³⁰compelli ad ambulandum, aut sedendum, aut bra-

[p. 16]

chum non [pal. ileg.]; in eo casu illud agens agit contra inclinationem voluntatis; ergo.

52. Munde [sic] illo [pal. ileg.] sunt actus externi seu imperati; ergo solum quoad actus
⁵externos voluntas potest pati violentiam, nunc sic, ergo solum voluntarium potest tolli per violentiam in actibus externis voluntatis, non vero enim actibus internis. Dubium ergo procedere debet de violentia oposita voluntario in actibus externis, [pal. ileg.] non quo
¹⁰[dos pal.s ileg.s] violentum tollere voluntarium, et [varias pal.s ileg.s] in actibus exterioribus voluntatis solum [pal. ileg.]

53. Diximus etiam quamvis incidenter ignorantiam invincibilem tollere voluntarium nullam
¹⁵facta definitione nec divisione ignorantiae ut sic, quare ut res [pal. ileg.] percipiatur: ignorantia in [pal. ileg.]

communi definitur ab [tres pal.s ileg.s] et si haec absentia cognitionis sit [pal. ileg.], quae nihil oportet [pal. ileg.] est potius negatio, seu ignorantia negativa; sed vero rei quae²⁰ oportet scire est proprie ignorantia.

54. Hec ignorantia potest considerari vel respectu rei ignoratae, vel ejus qui ignorat. Si res respectu illius sui ignorat, vel potest esse [pal. ileg.], vel supina, seu crassa; affectata illa dicitur, quando quis²⁵ ex industria non quis scire praeceptum ut liberius transgrediat [pal. ileg.] illud, de quo scriptura ait nollunt intelligere ut bene agant, vel potest esse crassa, quando quis parum [dos pal.s ileg.s] quae sunt sui officium. Utraque ex his potius auget, quam tollet voluntarium.

³⁰ **55.** Vel potest esse vincibilis aut

[17]

invincibilis; vincibilis [pal. ileg.] quis [pal. ileg.]
[línea ilegible]
[línea ilegible]
[línea ilegible]
⁵ [línea ilegible]
[inicio ileg.] tollit voluntarium.

56. [línea ilegible]
de actione [pal. ileg.]

[dos pal.s ileg.s] non esset illa actio voluntatis [pal. ileg.]
¹⁰ [pal. ileg.], etsi [pal. ileg.] quis ab illa [pal. ileg.]
[pal. ileg.] illud [resto ileg.]
[pal. ileg.] methamorphoseos [resto ileg.]
[pal. ileg.] non esse illam.

57.[dos pal.s ileg.s] ignorantia ipsa [pal. ileg.]
¹⁵ tis actione [pal. ileg.] et quae se non essent ad huc
illa actio fieret; ergo si quis in [pal. ileg.] suum
inimicum occideret potens esse [pal. ileg.] est [pal. ileg.]
tano, quia actio si adverteret saeviret in illud, quia
admodum in [dos pal.s ileg.s] de invincibili,
²⁰ et tollit voluntarium, secunda vero non.

58. Ex dictis constat idem actum humanum esse voluntarium, utpote procedens a principio intrinseco cum consilio, et deliberatione, praeterquam in illis actibus in quibus aut metus gravi aut ignorantia in-
²⁵vincibilis, aut vis impullit. manifestum est enim actum humanum ab actu hominis distingui in eo quod primum est cum cognitione, atque deliberatione; posterior vero sine advertentia ut superius notavimus; cum autem voluntarium sit, quod procedit a principio intrinseco cum cognitione fi-
³⁰nis, hinc omnis actus humanus erit voluntarius.

[p. 18]

59. Quaeres etiam, an concupiscentia tollat voluntarium?

In communi accepta concupiscentia nihil est [pal. ileg.] quam motus
parties
sentientis seu partes corporeae adversus spiritum
[pal. ileg.]. Experimus enim post [pal. ileg.] primum peccatum
⁵etiam in vita voluntate ipius naturae corruptae ad-
versus spiritum cum motus inordinatos.

60. Alio vocabulo appellat concupiscen-
tia scilicet fomes peccati, aut lex carnis, de qua
Apostolus: video aliam legem in membris meis contra-
¹⁰dicentem legi mentis meae. Et haec est duplex, ante-
cedens, et concomitans. Antecedens est quae ipsam actionem
voluntatis praevenit, id est quando ad illos motus
nullam occasionem praebet voluntas. Concomitans est
illa, cui voluntas praebet occasionem. De hac pos-
¹⁵teriori non est dubium. Patet enim voluntas ipsa excitet
concupiscentiam, quod vi actio subsecuta erit volun-
taria; quare solum de prima est dubium.

61. Respondeo concupiscentia antecedentem
voluntatis actionem non tollere voluntarium. Et ratio
²⁰est, quia illa actio subsecuta est contra propensionem, et
inclinationem voluntatis, nec etiam adimitur congio
ejus, quod fit; sed actio procedens a voluntate contra ip-
sius inclinationem, atque cognitionem finis est volunta-
ria, ergo.

²⁵**62.** Maior patet, etenim concupiscentia movens volun-
tatem allicit illam, et potius auget ejus inclinationem;
minor etiam patet, etenim voluntarium est illum, quod cum

procedat a voluntate quae est principium intrinsecum
sponte fiat, quia solum violentia ut diximus tollit
³⁰ voluntarium; aliunde si fiat cum cognitionem, ut supponitur

[p. 19]

in actione subsecuta ad concupiscentiam advert[resto ileg.]
titum voluntatis: [pal. ileg.] infertur.

SECTIO 2^a

NATURA ET DIVISIONE ACTUS LIBERI PERIT

⁵**63.** Actus dicitur liber, quod fit [resto ileg.]
externa, tum quando voluntas potest committere actum. Hanc
duplex est libertas, a coactione, et est quando actus nul-
la vi externa impellente [pal. ileg.]. Libertas a necessi-
tate intrínseca, seu coactione interna, est quando
¹⁰ voluntas potest committere actum.

64. Tollitur libertas a coactionis vg. dum
quis incoarctione [pal. ileg.]. Tollitur libertas a neces-
sitate interna dum voluntas non potest committere [pal. ileg.]
[pal. ileg.] vg [ergo] haec libertas intrínseca a Divo Thoma
¹⁵ 1ª parte quaestione 68^a a. 4° vocatur [pal. ileg.] electiva, sed quando
haec
electio potest esse duplex, vg. enim quis potest eligere lo-
cutionem vel ejus carentia, vel locutionem, aut ambulationem, ideo
libertas intrínseca est duplex, contrarietatis, et contra-

dictionis.

²⁰ **65.** Contradictionis est, dum voluntas libera est ad scribendum, vg. vel non scribendum, scriptura enim et ejus ejus carentia sunt contradictoria, ideo libertas ad illa vocata contradictionis. Libertas contrarietatis est quando voluntas potest amare vg. vel odio habere, quia cum odium²⁵ et amor sint contraria, vocata libertas contrarietatis.

66. Alio vocabulo vocari potest libertas contradictionis, libertas ad agendum vel non agendum, libertas etiam contrarietatis, libertas ad agendum hoc, vel illud.

³⁰ Certum est omnem actum liberum esse voluntarium, sed non vice-

[p. 20]

versa, et ratio est manifesta, etenim ut actus sit liber, requiritur quod procedat a principio intrinseco cognoscente finem, etenim libertas solum in voluntate proprie sumpta, id est per appetitus rationali inveniri⁵ potest, et cum voluntas sit principium intrinsecum, inde actus liber a principio intrinseco procedit.

67. Et cum etiam voluntarium sit, quod procedit a principio intrinseco, hinc in actu libero constituti-

¹⁰ vum voluntarii reperitur. Aliter contingit in ac-

tu voluntario, in quo ut sit rationalis sufficit principium intrinsecum cum cognitione finis, quin requiratur, quod actus ille sit liber libertate intrinseca.

Loquendo de voluntario diximus quare

¹⁵ omne liberum est voluntarium, sed non omne voluntarium est liberum magis enim ad liberum, quia ad voluntarium opus esse.

68. Quaeres, quails sit libertas, in qua essentialiter constituatur voluntas, seu quae libertas sit ip-

²⁰ si essentialis? Sicut duplex esse libertas, ita duplex est indifferentia: indifferentia quoad agendum vel non agendum, et indifferentia

ad agendum hoc, vel illud.; prima indifferentia vocatur contradictionis, secunda contrarietatis. Unde quails sit indifferentia essentiali libertatis examini subijcimus.

²⁵ **69.** Staut [sic] quando actus dicatur liber an ne quod fit cum indifferentia contradictionis, an quando fiat cum indifferentia contrarietatis, id est an dum quis amat cum indifferentia ad non amandum, amor ille sit liber? An vero requiratur cum indifferentia ad hoc, vel illud, seu ad ³⁰ amandum, et odio habendum?

[p. 21]

70. Respondeo quod [dos pal.s ileg.s] libertati, qua praecissa actus non est liber [pal. ileg.] indifferentia contra-

dictionis, minime vero contrarietatis. Ratio primae partis ex eo suadetur, quia illa indifferentia est essentialis libertati, qua⁵ homo essentialiter constituitur liber, atqui per indifferentiam, contradictionis essentialiter constituitur liber.

71. Probatur minor: constituitur homo liber per posse agere, vel non agere, sed haec est indifferentia contradictionis, ergo. Probatur maior: homo dicitur liber quia habet dominium sui¹⁰ actionis, et non agit impetum naturae, sed tunc servetur agere cum dominio sui actus, quando potest agere vel non agere; ergo.

72. Secunda pars suadetur: illa libertas non potest esse essentialis, quae naturam intellectualem reddit deffectibilem; ita¹⁵ est libertas contrarietatis, ergo. Major patet, etenim libertas essentialis debet esse constitutiva appetitus rationalis, et non destructiva. Minor probatur: libertas contrarietatis est, ad amandum vg. vel odio habendum eo ipso est ad peccandum, et per consequens reddit naturam deffectibilem; ergo. Aliunde Deus est summe liber; ergo in eo constituenda est libertas essentialis, seu id quod est essentialis libertati; esed in Deo non est libertas contrarietatis, ergo indifferentia contrarietatis non ? est quod essentielle libertati.

QUAESTIO 1^a

²⁵ AN POSSIT DARI ACTUS HUMANUS INDIFFERENS IN INDIVIDUO, AUT IN SPECIE?

73. Actus indifferens ille vocatur, qui nec bonus nec malus est, et hinc quaeritur an possit dari ac-

tus humanus sive in individuo, sive in specie, quin nec
³⁰ bonus, nec malus sit: actus humanus in individuo

[p. 22]

dicitur ille quando inspicitur hic, et nunc, cum omnibus circumstantiis quibus fit; actus humanus in specie dicitur quando actus solum speciem summitur ab objecto, sine consideratione circumstantiarum, etc.

⁵ 74. Sit 1^a conclusio.

Dantur aliqui actus humani, qui secundum specie considerati sunt indifferentes ad bonitatem, et malitiam moralem. Est Angelicum Doctoris 1^a-2^a a. 8°. Probatur conclusio ratione actus humanus secundum speciem consideratus est actus ex parte objecti
¹⁰ specificativi; sed hujusmodi actus sunt indifferentes, ergo.

Probatur minor: actus vg. humanus, quo quis esurit, agrum pellit, palleam levat, etc. praecissis aliis circumstantiis non apparet unde sit bonus, vel malus, ergo.

75. Sit 2^a conclusio

¹⁵ Actus humanus in individuo spectantes non est indifferens ad malitiam, vel bonitatem moralem, sed vel bonus aut peccaminosus est. Est ejusdem Doctoris 1^a 2^a, quaestione 98° art. 9° eadem amplectuntur Divus Augustinus, Tertulianus, et alii cum innumeris Theologis.
²⁰ Probatur conclusio ratione desumpta a Divo Thoma loco citato, in argumento sed contra: si actus humanus in individuo

spectatus esset indifferens esset, et non esset; consequens redolet contradictionem, ergo. Probatur maior: primis esset indifferens ut supponimur; aliunde non esset, ergo.

²⁵ **76.** Probatur minor; illud actus indifferens esset otiosus, et inutilis, atqui actus huiusmodi est peccaminosus, ergo. Probatur minor: verba otiosa ex sacris litteris sunt peccaminosa; ergo et actus. Probatur illa maior praecedens actus cen-
³⁰setur inutilis, qui non conducit ad finem praecipue

[p. 23]

intentum a voluntate rationali; sed actus indifferens non conducit ad finem praecipue intentum a voluntate rationali; ergo.

77. Probatur minor: finis intentus a voluntate rationali est
⁵ bonum honestum; sed actus indifferens non est bonum honestum, neque inservit ad illum consequendum; ergo. Maior certa est, etenim appetitus rationalis quod bonum est respicit tamquam objectum, in cuius assecutione, si summum sit conquiescit; minor etiam patet quia actus indifferens
¹⁰ ad bonum, et malum implicat quod vel ut bonus aut malus; consequentia infertur

78. Argues 1° contra 1am conclusionem: actus humanus ut notavimus, est ex parte objecti specificativi considera-

tus, et tunc est secundum speciem, sed hujusmodi actus¹⁵ aut bonus est, aut malus, ergo. Probatur minor: objectum talis actus aut congruit ipsi [pal. ileg.] rectam rationem, aut non; sed si primum est bonus talis actus, si secundum, est peccaminosus; ergo.

79. Respondeo quod actus humanus potest esse [pal. ileg.] rectam rationem, vel intra genus physicum, vel intra genus morale: si sit intra genus morale, vg. largitio elemosyne propter honestatem, misericordie, erit bonus, si vero intra genus physicum, quod solum ostendat modum liberum, quo tendat in objectum, erit potentia bonus: unde optime concedimus illud actum esse [pal. ileg.] rectam rationem intra genus physicum, quin ex hoc inferatur esse actum bonum moraliter.

80. Argues 2° contra eandem conclusionem; omnis actus humanus est elicitus a voluntate; sed nullus actus a voluntate elicitus est indifferens ad bonum, et malum³⁰

[p. 24]

ergo. Probatur minor: objectum adaequatum voluntatis est bonum in communi; sed eo ipso omnis actus voluntatis vel debet esse honestus, et si ita bonus, vel jucundus, et si non sit honestus, peccaminosus; vel utilis, et similiter⁵ erit peccaminosus si non sit honestus; ergo omnis actus a voluntate elicitus erit aut bonus, aut peccami-

nossus.

81. Respondeo, nego primam minorem, et concessa posteriori maiore, dis-

tinguo minorem: omnis actus voluntatis vel debet esse honestus, ¹⁰ iucundus, aut utilis honestate naturali intra genus physicum, concedo minorem; praecisse honestate intra genus morale, nego minorem. unde, sicut occurrimus superiori argumento, et eadem solutione, solvitur praesens, et haec honestas naturalis solum in potentia est ¹⁵ bonum morale, adeoque permanet indifferens ut sit bonum vel malum morale, et in quo bonitas naturalis consistat ex priori responsione constat.

82. Argues 3° contra secundam conclusionem: non dari actus in individuo indifferens damnat Concilium Constantiense sessione 18^a; ergo dantur actus indifferentes in individuo. Antecedens probatur: loco citato damnat hanc propositionem heresiarque Joannis Hus *nulla sunt opera indifferentia*; et a Papa Martino V haec damnatio fuit confirmata, sed idem est dicere ²⁰ nulla sunt oepra indifferentia, ac dicere non dantur actus indifferens in individuo, ergo.

83. Respondeo Concilium dictam propositionem praescripsisse in sensu a suo autore prolata, id est Joannes Hus aiebat, quod si homo est viciosus, et agat quodquam ²⁵ tunc agit viciose, si virtuosus, et agat quodquam

[p. 25]

tunc agit virtuose. unde ad est [sic] dicere quod quodquam homo virtuosus agit sit virtuosum, et si sit viciosum, et ad quod nullus detur actus humanus in individuo indifferens.

⁵ **84.** Argues 4° contra eandem: Divus Augustinus libro 2° de Sermone Domini, cap. 8° ait: *quaedam sunt facta media, quae ignoramus, quo animo fiant*; de quibus temerarium est judicare, maxime, ut condemnemus. Et Divus Hyeronimus, Ep. 89 ad Divum Augustinum, cap. 4°: *bonum est continen-*
¹⁰*tia, malum luxuria, inter utrumque indifferens ambulare.* Sed ex his autoritatibus inferri dari actus indifferentes in individuo; ergo.

85. Respondeo Divum Augustinum, atque Divum Hyeronimum intelligi debere de actibus indifferentibus secundum speciem, id
¹⁵ est, quod dantur actus, qui secundum specieem considerati indifferentes sunt ut ex intensione operantis fiant boni, aut peccaminosi, quodque ignoramus, atque temerarium est de eillis judicare.

86. Argues ultimo contra eandem: si omnes actus in-
²⁰dividuo aut essent boni, aut peccaminosi, si quis vg. digitum moveat, ambulet, et caetera hujusmodi peccabit, sed hoc nimium est dicere, ergo. Respondeo distinguendo maiorem: si quis digitum movet peccabit, si attendantur omnes circumstantiae illarum actionibus: concedo maiorem; si so-

²⁵lam ex parte obiecti specificativi sumantur; nego maiorem; similiter distincta minore, nego consequentiam.

87. Actiones in individuo exigunt attentione omnium circumstantialiarum, ex quarum defectu actiones reputantur peccaminosae: hinc quaelibet actio humana quantum-
³⁰vis prima facie appareat indifferens, si circumstantiae quae ipsam amitantur ponderentur, statim cognoscitur

[p. 26]

bonitas aut malitia moralis ejus. Vg. in exemplo apposito in argumento, si quis digitum moveat, ambulet, propter aliquem finem honestum, illa actio erit honesta. Si vero propter aliquem finem inordinatum, evadit peccaminosa.
⁵

88. Ne tamen ipsa nostra responsione nimirum rigorem videatur sapere, prae accifies [sic] habendum est omnes nostras operationes qualiscumque conditiones referri debere ad Deum ut diximus, quae si honestae sint, et hinc ad Deum
¹⁰referantur directe, [una palaba ilegible] non sunt indifferentes, sed honestae, si vero non referantur directe erunt inhonestae, ergo omnes actio humana attentis omnibus circumstantiis, et fine seu intentione qua fit aut bona, aut peccaminosa est circumstantiae comitantes actiones humanas hoc versiculo
¹⁵comprehenduntur: quis, quod, quoque auxiliis, quomodo,

cur, quando.

89. Quaeres. In quo consistat bonitas, aut malitia moralis actus humani, et quae sit regula nostram operationum? Diversa est Doctorum sententia in²⁰ assignando constitutivo moralitatis nostrae. Thomistarum vestigiis inherentes diximus constitutum bonitatis, aut malitiae consistere in relatione transcendentali ad objectum consonum, at dissonum regulis morum. Et ratio breviter ostenditur: posita enim²⁵ conformitate, aut disconformitate operationes cum regulis morum stat bonitas, aut malitia, ergo.

90. Quae autem sit regula operationum nostrarum, sciendum et legem tum aeternam, tum positivam dari. Lex aeterna est ipsa recta ratio, quae est in nobis, [una palaba ilegible] illud salmiste: signatus est super nos lumene³⁰ vultus tui, Domine. Haec lex aeterna vocatur si in

[p. 27]

Deo consideretur hoc nomine, si in nobis dicitur recta ratio.

91. Lex positiva est, quae libere hominibus posita est a Deo, et tunc vocatur positiva divina, et haec vel est lex vetus⁵, quae per manum Moisis data fuit in Monte Sinai, et jam est abrogata, licet non quoad omnia. Vel est lex nova, et haec vocatur gratiae, quam Christus

Dominus praedicavit in evangeliis. Vel est humana positiva, et haec est ecclesiastica, vel civilis. Ecclesiastica est,
¹⁰ quae constinetur in Sacris Canonibus Conciliorum; civilis est quae continetur in edictis Imperatorum, et Principum. Istae, sunt regulaestrarum operationum, quique si conformemur bone sint, contra vero peccaminosae.

92. Praeter omnes istas regulas omnino attendendum est
¹⁵ [una palbara ilegible] specificativo actus, fini cujus gratia fiat [ide,] tantiis comitantibus illum. [uns pal. ileg.] specificum illud dicitur [una pal. ilegible] versatur actio, ergo objectum elemosyne erit pauper sublebandus: finis est ille propter quam, vg. in ipso actu elemosyne honor Dei, aut vana gloria; cir-
²⁰ cunstrantivae sunt, quae manent in anteriori versiculo comprehensae, nempe quis, etc. quoque ómnibus recte ponderatis pensatur bonitas vel malitia.

SECTIO 3^a

DE VIRTUTIBUS ET VITIIS

²⁵ **93.** Suo ordine sequitur 3ª pars de virtutibus et vitiis sive de habitibus nostras operationes, aut vitiantibus, aut honestantibus, et quia duplicis generis principia actuum humanorum veniunt distingui, congenita una, a quae nobiscum nata sunt, ut sunt intellectus, et voluntas, de quibus
³⁰ jam egimus, et alia adquisita repetitis actibus compa-

[p. 28]

rata, haec sunt virtutes, et vitia de quibus tam in generatim quam in particulari breviter agemus.

CAPUT IUM

QUID SIT VIRTUS, QUODVE VITIUM?

⁵ **94.** Ab Authore naturae ea lex stabil[ileg.] inter mentem, et corpus, ut ex quar[ileg.] [dos pal.s ileg.s] in mente motu resultet in corpore motus, et idem-
tidem ex quolibet corpus motu, quarumdam cogi-
tationum exitetur motus in mente; et ex hanc mu-
¹⁰tua motione petenda est origo habituum naturalium.

95. Habitus spiritua-
lis nihil aliud est, quam facilitas de rebus antea perceptis,
aut ea faciendi, quae saepius facta sunt. Et sunt in
duplici differentia habitus boni, et dicuntur virtutes,
¹⁵mali, et vitia nominantur.

96. Virtutes alia sunt supernaturales, nobis a Deo si-
ne nobis infusae: vg. fides, spes, et charitas; vel
sunt naturales, et hinc sunt acquisitae repetitis actibus,
et istae adhuc sunt intellectuales, aut morales: intel-
²⁰lectuales sunt intelligentia, sapientia, scientia, pru-
dentia, et ars. Quae omnes manent definite, in logica
dum de eea efimus an esaset scientia, vel ars.

97. Virtutes morales dicuntur

quae voluntatem juvant ad bonum moralem, ex quo de-
²⁵finitur virtus moralis: **habitus ad bonos actos**
inclinans. Duae sunt partes in virtute, altera superior,
inferior altera. Superior est illa constans et firma
dilectio ordinis, qua voluntas id, quod honestum est cons-
tanter persecuitur. Inferior est facilitas operandi,
³⁰quae facilitas in corporeis affectionibus impressa
est, scilicet in determinatione spirituum animalium, in

[p. 29]

cerebro, ac requis corporibus dispositionibus.

98. Inter duo vitiosa extrema virtus cons-
tituitur ex quo illud in medio consistit virtus: medium
autem dicitur, quod immutabile est, et aequaliter distat
⁵ab extremis, et hoc medium dicitur medium reit: ita
contingit in virtute, quae medium rationis consequitur: et
hoc medium est quod praescribitur a ratione inspectis omnibus
circumstantiis.

99. Vitium dicitur habitus malus ad actus malos
¹⁰inclinans, id est ad actus a recta ratione vel per excessum
vel per defectum aberrantes; et illi actus peccata vo-
cantur.

CAPUT 2UM

DE VIRTUTIBUS, ET VITIIS IN PARTICULARI

¹⁵ **100.** In posterior [una pal. ileg.] virtutum [ilegible comienzo] tur, supernaturalium, et adqvisitarum, nunc vero in particulari agemur ea tanta in memoriam revocando, quae ad notionem earum attineant prout tempus permisserit.

101. Prima ergo virtus adqvisita...

²⁰ cardinalibus, quae sunt prudentia, iustitia, fortitudo, et temperantia. Est prudentia, quae definitur a Philosopho: habitus cum recta ratione activus eorum quae agenda sunt bona, vel mala. Sed ut ait Divus Augustinus, Libro 1° de libero arbitrio, cap. 27°, aut 13° [sic]: appetendarum, et vitanda-
²⁵rum rerum scientia. Dicitur prudentia habitus, est enim qualitas quaedam mentis praevidens, et consulens ea, quae finis consecutioni oportuna sunt; ejus subjectum est intellectus, sicut et caeterarum virtutum.

102. Quaedam aliae virtutes recident etiam in voluntate, aliae in sensibus internis, nulla vero in sensibus externis. Officia prudentiae, est consultare ea, quae [pal. ileg.] [idem] est ad finem conformiter rectae rationi congruedum [sic] Secundo compara-

[p. 30]

rare inter se ea media consultata judicando et se-

cerniendo congruentiora. Tertio accipere ea quae videntur aptiora iudicata.

103. Prudentiae quaedam opponuntur ex diametro, quaedam ratio mediante, et quasi simulate: in primis opponitur praecipitatio, quae est descensus mentis a superioris ad infima, quaemadmodum corpus dicitur praecipitari, dum velociter e rupe descendit ad infima, quin gradatim, quasi per media naturalia evadat. Secundo temeritas,¹⁰ quae contra finem amplectitur contentis mediis naturalibus. Tertio inconsideratio, quae in idem incidit. Quarto inconstantia, quae est medium dijudicatis, et a fine praevisto defleat.

104. Quinto negligentia, quae media oportuna considerare¹⁵ negligit. Haec sunt vitia per defectum immediate opposita prudentiae. Vero quesequuntur quasi simulate, et per excessum opponuntur ei, et sunt astutia, quae media apparentia, et simulata, quaerit ad finem congruum dolus, [plabra ileib le] et nimia sollicitudo temporalium.

²⁰ **105.** Justitia definitur constans, et perpetua voluntas tribuens unicuique quod suum est. Dicitur voluntas, et non intelligitur ad potentiam, sed ad actum; dicitur constans, et perpetua, quoniam illa non dicitur simpliciter justus, qui justitia, semel excercit, des [sic] qui continuo facit, et perpetuo faciendum statuit.²⁵ Vel potest ita definiri justitia habitus secundum quem aliquis constanti, et perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit, et hanc definitionem insinuat satis Aristoteles 5° Ethicorum cap. 9°.

106. Iustitia dividitur in distributivam, et commu-
³⁰tativam: distributiva est, quae tribuit debitum secundum proportionem geometricam, id est considerando dignitatem, meritum

[p. 31]

inter personas. Commutativa est quae datur in conmutationibus, pactis, rebusque contrahendibus. Secundum proportionem arithmetica, id est numeri ad numerum: ut si quis accipiat centum numus aureos reddat centum. Iustitia distributiva dividitur in remunerativam, et vindicativam; prima est, quae honores, dignitates, et beneficia per cuiusque meritis tribuit; vindicativa est, quae sceleratos poenis afficit.

107. Vitia opposita iustitiae, quam plurimam sunt, quae ut satis nota committimus. Fortitudo¹⁰ definitur a Philosopho 2° Ethicorum cap. 7°, virtus ponens mediocritatem in timore, et audacia. Unde fortitudo consistit inter duo extrema vitiosa, scilicet nimirum timorem, et nimiam audaciam, seu temeritatem. Partes eius integrantes sunt magnificentia,¹⁵ fiducia, patientia, et perseverantia.

108. Vitia opposita fortitudine sunt timor, et audacia, id est neque spernere debent ea quae timenda sunt, neque ea quae spernenda sunt. Opponuntur fortitudini temeritas, et ignavia. Prima per excessum, et secunda²⁰ per defectum; per temeritatem quis scilicet committit periculis

contra dictamen rectae rationis; et secundam a periculis honestis deterretur contra rectam rationem.

109. Temperantia est virtus ponens medioum rationis in delectationibus corporeis, ut ait Philosophus²⁵ 3° Ethicorum cap. 10. Dicitur temperantiam ponere medium in delectationibus corporeis non enim ejus munus omnino avertere hominem ab illis, sed tantum mediocritatem quaerere; temperantiae opponuntur ea vitia quae ejus partibus integrantibus opponuntur; partes vero integrantes sunt timor, seu verecundia, et honestas. Prima est timor infamiae, de turpi actu perpetrato. Hones-

[p. 32]

tas est amor decoris in actibus temperantiae elucen-

110. Partes subjectivae temperantiae sunt quatuor: abstinente, sobrietate, castitas, et pudicitia. Abstinentia est virtus,⁵ quae affectum et actum moderatur. Sobrietate quae usum [palaba ilegible] debitae temperat; vel etiam cujuslibet alterius affectus. Castitas est virtus quae affectum veneris rite moderatur. Pudicitia est circa externa veneris signa debite ordinanda occupatur.

¹⁰ **111.** Partes potentiales temperantiae sunt octo: continentia, mansuetudo, clementia, studiositas, modestia,

parcitas, eutrapelia, et humilitas. Continentia est qua quis resistit concupiscentiae motibus. Mansuetudo est qua irae impetu per regulam rationis moderatur.
¹⁵ Illi componitur iracundia. Clementia est, quae occupatur circa affectum irae in infligendo poenam, cum modamine rationis. Illi opponitur per excessum crudelitas, et per defectum lenitas. Studiositas est, quae dirigitur desiderium cognoscendi per rectam rationem. Modestia
²⁰ est quae circa actiones corporis recte opponendas occupatur.

112. Parcitas est, quae corporis cultum, et ornatum honeste moderatur. Eutrapelia, quae ludis, et jocos modum imponitur. Humilitas est quae inclinatur
²⁵ nat hominem ad sui vilitatem profitendam dictis, et factis. Quae castitati abstinentiae, sobrietati, pudicitiae, continentiae, opponuntur sunt luxuria, ebrietas, impudicitia, et incontinentia.

QUAESTIO UNICA

³⁰ AN VIRTUTES INTER SE CONNECTANTUR?

113. Inquirat titulus an possit una virtus esse sine

[p. 33]

alia in homine, an secus? Virtus autem in triplici statu considerari potest, in statu incipientium, profitentium, et in

gradu heroico. Virtus dicitur in statu incipientium, quando incipiunt virtutes esse in homine, in [pal. ileg.] adhuc passiones⁵ sunt vehementes nec in eo est firmus, et stabilis animus operandi virtuosae.

114. Status perficientium est in quo passiones sunt pacatiores ad moderationem redactae, et hic gradus perfectus est, quoniam homo in eo firmiter operari potest virtuosae. Tertium gradum, qui heroicus dicitur est in quo ita passiones sunt castigatae, ut numquam aut rarissime recti rationi repugnent. In primo statu non est dubium posse dari unam virtutem sine alia in homine, quare in secundo, et tertio gradu est sermo.

¹⁵ **115.** Sit conclusio:

Virtutes morales ita sunt conexae inter se, ut in gradu perfecto, et heroico una sine alia non habeatur.

Ita Divus Thomas 1^a, 2^a quaestione 65^a, a. 1°. Probatur conclusio ratione: virtus

moralis est habitus electivus cum recta ratione, secundum iudicium prudens; atqui in homine in quo una virtus est sine alia non invenitur habitus prudentiae, in gradu heroico: ergo nec virtus. Probatur minor: habitus prudentiae in gradu perfecto, et heroico debet esse expeditus ad recte agendum in omni materia sua adaequate sumpta, contra dum una virtus²⁵ est sine alia, habitus prudentiae non est expeditus ad iudicandum, in omnia materia recte: ergo.

116. Probatur minor: materia prudentiae adaequate sumpta non omne eligibile; contra si una virtus est

sine alia, prudentia non potest recte judicare circa omne
³⁰eligibile, aut agibile, ergo. Probatur minor, quotiescumque una vir-
tus sit sine aliam, prudentia aliquod habet quod retar-
det illam ad recte judicandum, contra si aliquod retardat

[p. 34]

prudentiam ad rectum iudicium non est expedita ad rec-
te judicandum in omni materia agibile, aut eligibili, ergo.

117. Argues 1°. Divus Hyeronimus lib.

1° contra Pelagianos ait: *sententia asserentem virtutes esse*
⁵*connexas non esse sententia Apostolorum*; ergo. Et Divus Augusti-
nus cp. 29 ait: *pudicitia conjugis in viris feminis-*
que religiosus cum procul dubio virtus sit, non tamen secus ha-
bet omnes virtutes; ergo [pal. ileg.] ipsum non sunt connexae.

118. Respondeo Divum Hyeronimum loqui in sensu Pe-

¹⁰lagianorum, contra quos disputabat; isti enim asserebant
solius naturae viribus sine auxiliis divinae gratiae omnes vir-
tutes posse comparari, ex eo quod viribus naturae aliquas
comparemur. Ad Divum Augustinum respondeo duo esse virtutum
genera, quaedam pertinentia ad eos, quae passim occur-
¹⁵runt agenda, seu ad communem vitam.

119. Quaedam vero ad particulaem statum per-
sonarum: [pal. ileg.] generis virtutes sunt [ídem] connexae, si
in gradu heroico habeantur; si generis nullam di-

cunt [pal. ilegile] connexionem, in actu, et si in habitu
²⁰connectantur, id est qui habet unam virtutem in gradu heroico in animi praeparatione debet esse habendi alias.

122. Argues 2º: dantur quaedam virtutes quae videntur invicem repugnare: ergo non possunt invicem connecti. Probatur antecedens:

²⁵magnanimitas est qua homo se reputat magnis actionibus dignum, et humilitas partis, vel nullis actionibus, sed haec duo invicem contradicunt; ergo.

121. Respondeo has duas virtutes licet in actuali exercicio non connectantur, tamen esse connexas ita
³⁰ut una sit actu in subjecto, et alia in praeparatione animi: id est licet quis per magnanimitatem se dig-

[p. 35]

num reputat magnis actionibus, debet esse in tali animi praeparatione, ut si non oporteret nullis actionibus dignum se reputaret, et haec est humilitas in habitu.

122. Argues 3º. Si una virtus moralis esset connexa cum alia, quotiescumque quis in gradu heroica unam virtutem moralem compararet omnes simul acquireret, sed hoc dici nequit; ergo. Probatur minor, virtutes acquiruntur per respectivos actus, sunt enim habitus, sed non possunt omnes

actus virtutis simul exerceri: ergo nec simul comparari omnes¹⁰ habitus virtutis. Respondeo: distingo maiorem: si una virtus moralis in gradu perfecto comparatur omnes simul compararentur similitudine morali commodo morem: similiter physica [dos pal.s ileg.s] a rem.

123. Quanvis autem dum adquiritur una virtus moralis in¹⁵ gradu heroico non adquirantur simul in eodem instanti indivisibili omnes virtutes, tamen brevis temporis spatio comparantur, cum saltem praecipuarum virtutum actus excercantur; quem autem brevis temporis spatio praecipui actus virtutum habeantur ex eo colligitur, quod materiae moralis²⁰ saltim spectantes, ad principales virtutes morales valde conexas sunt.

124. Instabis: sunt aliqui homines, qui exercere non valent omnium virtutum moralium actus; vg. pauper magnificencia, conjugatus virginitatem, ergo in istis non possunt esse²⁵ simul omnes virtutes morales; ergo non sunt connexae. Respondeo, quod in virtus, etsi non possit esse actuale exercitium utriusque virtutis, nihilominus poterit, ad actuali exercitio unius virtutis quilibet eorum conjungere honestatem alterius virtutis, quae sibi complacent.

³⁰ **125.** Dupliciter potest considerari objectum virtutis moralis, vel quoad materiale actus, vel quoad formale; quoad materiale spec-

[p. 36]

tatum, tum exterius exercetur actus illius virtutis, quoad formalem vero dum exerceri non potest actus propter impedimentum imminens, tamen dum honestas talis actus, consideratur vellet illum exercere, congaudeturque illius honestates; unde per iteratos hujusmodi actus consequitur habitus illius virtutis quantum ad formale sui objectum, etsi quantum ad materiale, ille deficiat nec requiritur ad connexionem virtutum materiale exercitium omnium illarum.

126. Pro coronide hujus sectionis, et cum aliquis sit notio virtutis restat ejus oppositum, nempe vitium definire. Igitur peccatum in communi sumptum est aversio a Deo, et inordinata conversio ad creaturas. Hoc peccatum, aut est originale aut actuale; originale, est cui nascendo sumus obnoxii. Actuale est duplex, veniale seu laetale; veniale est quod facile condonatur, nec a Dei amicitia omnino avertit. Laetale est quod penitus interimit animam.

127. Praeterea peccatum actuale, quod est personale vocatur est aut commissionis, aut omissionis; commissionis est dum transgreditur aliquod praeceptum negativum vg. quantum non occides, furtum non facies, etc. Omissionis est quod opponitur praecepto positivo; vg. honora Deum Patrem etc. Audire sacrum.

SECTIO 4^a

²⁰ DE HUMANAЕ VITAE OFFICIIS

128. Ultimo sequitur de vitae humanae officiis paru postrema, sed quia horum officia vel sunt erga se ipsos, aut erga Deum, aut erga familiam, aut denique erga Rempublicam, quare in diversis capitibus suo ordine agemus de eius.

CAPUT 1UM

[p.37]

DE NOSTRIS ERGA DEUM, ET DE IPSUM OFFICIIS

129. Cum homo sit creatus ad similitudinem Dei, omnes suas actiones ad ipsum referre opus est; primo ergo agnoscendus est Deus tota mente colaudantus ut rerum omnium opifex, et hoc⁵ non solum interius, sed etiam exterius in bonum fidelium [pal. ileg.] [pal. ileg.], orationes, sacrificia, aliaque hujus naturale opera adhibendo.

130. Agere etiam ipsi gratias hominis est erga Deum officium per innumeris erga ipsum beneficios. Praeterea se ipsum¹⁰ alere debet, non quidem superfluis, sensibus suis sensibus suis externis, custodiam ponere, ne vitia irrepant munus ejus est: mentem virtutibus ornare fores omens obcludere munes est hominis erga se ipsum, ut vitae humanae tiro [pal. ileg.] ingrediatur, et suis periculis evadat securus

¹⁵ quo circa peritorum concilia, sunt mgni pendenda, et alia quae a compositionem vitae a conducant.

CAPUT 2UM

DE OFFICIO PARENTUM ERGA LIBEROS, ET ISTORUM ERGA PARENTES

²⁰ **131.** Teneri parentes ad nutritionem, educationem, et liberorum colocationem satis apparet ex eo, quod qui dat esse dat consecutum ad esse. Duplex autem liberorum educatio considerari potest, naturales, et civilis; naturalis spectat ad Matrem civilis ad Patrem. Hinc Philosophus 1° Oeconomicorum 3° ²⁵ ait: Matris est nutrire, Patris vero instituere.

132. Vult ergo Philosophus a Matre praecipue nutrir, cum enim natura ipsa lac tribuat, nec frustra natura aliquod faciat, merito ipsa natura postulat liberorum nutridem maternam. Patris vero est filios in Deo cognitionem ³⁰ institui, et praecipuis religionis praeceptis.

133. Imo vero quae ad vitae humana commoda

[p. 38]

spectant edocere debet; quae autem ad hoc conducunt sunt litteraria, aut militaris educatio, litteraria educatio animam spectat, et litteras importat. Militaris, quae alio vocabulo dicitur gymnastica complectitur equestrem,

⁵ militarem, saltatoriam, idque genus alias artes. Quae omnia satis ex ipsa natura convincitur Patris esse munera: quae autem natura liberorum sit praeferenda, non obscure deducitur filios, quam maxime esse educandos bonis artibus imbuendos, quod ipsi Reipublicae magis inser-
¹⁰ viat, non inde tamen Mulierum educatio contemnenda.

134. Ex inde satis cognoscitur

filios stricto jure teneri ad Patrum honorem, praeter quam sit in ipso decalogo maximum praeceptum: propterea actiones omens Parentibus officium exhibeant, ut docet
¹⁵ Philosophus 8° Ethicorum, neque enim ut ibidem advertit parentibus reddere valent.

CAPUT 3UM

DE SOCIETATE DESPOTICA, QUAE INTER DOMINOS
ET SERVOS EST

²⁰ **135.** Libertas opponitur servituti, et cum libertas multipliciter possit considerari, ita etiam servitus: itaque libertas potest esse civilis, et definitur a Justiniano Imperatore titulo 4° Institutae: naturalis facultas ejus, quod cuique facere licet, novi, quod vi, aut jure prohibetur.

²⁵ Per oppositum servitus civilis est subjectio alieno dominio, ut aliquis facere non possit quod vult, etiam ea quae secundum se licita sunt. Stricte vero servitus definitur constitutio juris gentium, qua quis dominio alieno subjicitur contra naturam. Hoc nomen servitus originem ducit ab eo quod
³⁰ Imperatores captivos occidere non solerent, sed servare.

[p. 39]

136. Vero officium Domini erga servos nisi omnia servitutis genera apperiantur non est assignandum: servitus, ergo praeter civiles potest esse perveniens a voluntate propria qua quis se subicit domino alterius, aut legalis, quando lex obligat quosdam, vel a natura, id est qua Deo sumus subjecti; et iterum legalis potest esse dum quis capite plectendus in servitutem redigitur, vel juste bella etiam habetur servitus legalis, vel etiam nati ex servis.

137. Nec tamen certum est aliquem ex natura sua esse servum, ¹⁰etenim hoc contra ipsum jus naturale est, et ex ipsa servitutis definitione satis liquet. Quoque suppositis Domini erga servus munus est ut ait Apostolus ad Ephesios 6°: obedire Dominis carnalibus cum timore, et tremore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo. Et ad Colosenses, 4°: Domini quod justum est, et aequum servis ¹⁵vis praestare scientes, quod et vas Dominus habetis in Caelo. In priori capite officium servorum erga Dominos, in posteriori Dominorum erga servos docet Apostolus. De caetero quaecumque attinent circa salutem, et bonos mores servorum Domini sunt.

CAPUT 4UM

²⁰DE HOMINIS OFFICIIS ERGA REMPUBLICAM.

138. Quae ad Rempublicam attinent primum locum abinet politica, et definitur disciplina, quae versatur circa civitatem, aut Rempublicam constituendam, et administrandam. Civi-

tatis nomine late quaelibet urbs intelligitur, stricte vero
²⁵ ubi senatus jus reddit. Respublica est totum conflatum ex Civi-
bus, et ordinatione illorum.

139. Populus sumitur per Plebe, id est viliori civium
parte, quandoque stricte, et tunc idem est ac Respublica. Quoque animad-
veris adesse debet magistratus, et iudex, qui cives
³⁰ ordinare debeat: omnis quiddem magistratus iudex est,
sed non viceversa: unde cum iudex unicuique redderet quod

[p. 40]

suum est tenetur secundum probatur, imminet tamen, hic non parvi
momenti difficultas inter Authores, an regula tu-
tissima sit probatio, aut alegatio, an vero proprie, et priva-
te scientiae sedat? Vel ut proprius ad difficultatem des-
⁵ cendamus, an vg. iudex privata scientia cognoscens
decem numos patrum furatur, et secundum alegata, et probata
omni furto sit immunis iudicet ne illud secundum scientiam pri-
vatam, aut secundum illam quam auxit ex alegatis.

140. Profecto si id posset iudex in sen-
¹⁰ tentia capitalis, in qualibet alia materia poterit: haec tamen
difficultas cum adeo gravis sit, ad Theologiam potius
attinens, saltem incidenter ea tangemus

QUAESTIO UNICA

AN JUDEX CERTE SCIENS SCIENTIA OCCULARI REUM

¹⁵ SECUNDUM ALEGATA, ET PROBATA NOCENTEM ESSE INNOCENTEM ILLUD
CAPITI, AN SECUS ADJUDICARE?

141. In hac oppinione acriter Scotistae contra Thomistas sentiunt judicem agere teneri secundum scientiam privatam: cae-
²⁰terum Divus Thomas 2°, 2^a, quaestione 67, a. 2° oppositum statuit, hujus sententiam, et amplectamur, prae oculis habendum judicem dupliciter posse agere, vel ut persona privata, vel ut persona publica: ut persona publica suam scientiam, mutuare debet a testibus, suumque ju-
²⁵dicium effrare secundum allegata.

142. Ut vero persona privata aget secundum scientiam quomodolibet et comparatam. Cur autem ut persona publica. Tertium dictum attendere debeat ab illo Deuteronomii cap. 9°, maxime repetitur: in ore duorum
³⁰ aut trium testium stabit esse verbum. Insuper inconcussum est innocentem ullo modo posse adjudicari, etiam si publice appareat nocens.

[p. 41]

143. Sed propter judex ex quam citius examinare, atque diligentissime perscrutare debet testes, an inveniat occasione innoxium liberandi; quae cum frustra expertus fueret superiori judici judicandum relinquat abdicatione

⁵ officio; unde his omnibus a iudice positis diligentius, nec tamen falsitatis possit convincere testes, nec officium renuntiare, quaeritur quod sit ipsi faciendum?

144. Assero servatis omnibus circumstantiis appositis superius tenetur iudex innocentem capite plectere, ¹⁰ si juxta allegata, et probata appareat nocens. Est Doctoris Angelici, qui hac restrictione posita statuit illam ^{2^a} ^{2^a}, quaestione 67, articulo 2°. Probatur conclusio ratione. Iudex in praedicta hypothesis se gerit est persona publica; sed ut talis tenetur susum iudicium conformare scientiae, auctae, et alegatis, et ¹⁵ probatis: ergo. Maior certa est, minor probatur: scientia privata nihil prodest iudici agenti ut persona publica: ergo agere debet scientia publice habita. Nunc sic: atqui haec scientia aliunde habere non potest nisi a testibus, et allegatos; ergo juxta allegata, et probata iudicare ²⁰re debet.

145. Argues 1°. Innocentem iudicari opponitur Sacrae Scripturae, cap. 23 Exodi. Sed in praedicto casu reus innocentem esset ille qui adjudicatur: ergo. Respondeo distinguendo maiorem: innocentem cognitum ut talem iudicare opponitur ²⁵ Scripturae, concedo maiorem; non cognitum ut tale nego maiorem; eadem distinctione distincta minore nego consequentiam. Ut diximus in probatione praedictus reus habemus nocens quia ita publice apparet, et si quaelibet alia scientia privata suae innocentiae detur nihil prodest, neque inservitur ³⁰ad iudicium publicum.

146. Instabis: non occidere innocentem ex capite citato

[p. 42]

est de lege naturae: ergo licet detur lex positiva civilis praeci-
piens judicem debere judicare secundum allegata, et pro-
bata, non tenetur. Probatur consequentia, secundum est legum concursus
inferior
cedit; sed lex humana civilis est inferior respectu legis
⁵ naturalis; ergo.

147. Respondeo quod dum concurrit utraque lex, naturale et humana,
lex humana cedere debet legi naturali, utpote superiori;
in nostro vero casu non tenet lex naturae, supponimus enim
nullam dari scientiam innocentiae, nec apparere ut ta-
¹⁰lem, imo nocens habetur ex allegatis. Distinguetur ergo primam
maiores: lex naturae postulat innocentem, qui tales cog-
noscitur occidere, concedo, qui non ita, nego maiorem.

148. Argues 2º: Exodi 22º: *non suscipies vo-*
cem mendatis; sed iudex damnatis innocentem auditis
¹⁵ falsis testibus suscipit vocem mendatii; ergo. Item eodem
capite: non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in
iudicio plurimorum acquiesces sententiae, ut a vero devi-
es; sed iudex in praedicto casu in plurium testium iudi-
cio a vero deviat.

²⁰ **149.** Respondeo explicando primum textum: non sus-

cipies vocem mendatii, si non sit ut testimonium publicum, concedo; si sit sic susbdistinguo: dum mendatium publice posset detegi concedo, si non ita nego. Non ergo dum publice judex vocem testium suscipit, mendatium. Eodem modo respondetur²⁵ ad alium locum, negando inquam quod judex a vero devote dum innocentem privata scientia cognitum contra testimonium judicet, supponitur enim non posse convincere testes, quare publice apparet nocens reus, et huic publico testimonio tenetur judex.

³⁰ **150.** Argues 3°. Res non potest licite damnare, quem scientia privata novit esse innocentem, etiam si multiplicen-

[p. 43]

tur testes, ergo nec quilibet judex. Respondeo disparitatem esse, quia Rex non tenetur legibus civilibus, est ipse legislator, quare propria autoritate dispensare potest in allegatis, et probatis; ceterum quilibet alius judex cum sit delegatus⁵ hac autoritate non gaudet.

151. Instabis: [una pal. ileg.] judex teneatur allegatis, tamen si haec falsa sunt, et reipsa cognita non tenetur falsorum testigorum testimonio attendere; ergo ruit solutio. Minor ostenditur: tunc solum tenetur judex testibus attendere¹⁰, cum ignorat factum, atqui in nostro casu non ignorat; ergo. Respondeo judicem revera publice ignorare, neque enim publice scit reum esse innocentem, et cum haec so-

la scientia publica officiat testium allegatis, ideo se gerit quasi ignoraret.

¹⁵ **152.** Instabis iterum: etiam si publice ignoret innocentiam rei, nihilominus agit contra scientiam propriam; atqui iudex licite agere non potest contra propriam scientiam; ergo. Respondeo concessa maiori, distinguendo minorem: contra propriam scientiam agere non potest cum agat ut persona privata concedo minorem; ut ²⁰ persona publica nego minorem. Judici agenti publice saepius dictum est nihil prodesse scientiam privatam.

153. Adhunc instabis aliter: non potest iudex contram scientiam agere, atqui dum certo scit innocentiam rei, et ipsum damnatur juxta allegata operatur contra conscientiam; ergo. ²⁵ Respondeo concessa maiori negando minorem: quia licet conscientia iudicis metiri debeat ex scientia privata, dum private agit, tamen dum publice agit per scientiam publicam est regulanda, et haec superat scientiam, atque ipsa conscientiam privatam, dum utraque concurrat.

³⁰ **154.** Argues ultimo: iudex potius attendere debet intentioni legislatoris, quam verbis legibus, atqui intentio Legisla-

[p. 44]

toris est, quod Iudex justitiam subministret, et id quod certum est amplectatur; ergo si in nostro casu certe sciat

testis illos falsarios esse, et reum certo innocentem, non tenetur illum judicare. Respondeo Legislatoris intentionem esse,
⁵ quod Judex secundum scientiam habitam cum ordine juris judicet.

155. Ordo autem juris exigit suam sententiam esse regulandam per testium dicta, et alia, quae publice aguntur. Juste ergo judex habens scientiam publicam de nocentia Rei illum judicat, nec publice
¹⁰ certe scit esse innocentem: quare omnis injustitia releganda est a iudice.

156. Ut vero haec nostra resolutio [parcialmente ilegible]atur, attendi debent omnia quae ante resolutionem notata sunt, scilicet iudicem non posse publice testes convincere, nec ex probatis, et allegatis
¹⁵ quamquam possit deduci favens innocentiae, imo omnia officiant ei; praeterea cedere non possit Judex, officium renuntians (imo alii sensent posse privato rei fuge consulere, haec tamen condicio a Divo Thoma non numeratur) quo inspectis conclusio non videtur satis du-
²⁰ra.

SECTIO ULTIMA
DE PROPRIETATIBUS, ET DIVISIONE REIPUBLICAE

157. Bonorum copia est prima proprietas Reipublicae, ut primo politicorum dicitur, adeo [pal. ilegile] hominum genera sunt [ídem] Reipublicae:
²⁵ nimirum agricolae, artifices, milites, civites, sacerdotes, et iudices. Segunda proprietas est potestas resistendi hostibus, adeoque vires debent esse unitae, in Republica. Tertia est solarium ex communi societate habitum.

158. Homo enim est animal sociabile, ut extra
³⁰ societatem vix tranquilam vitam ducat. In Republica
consideatur materia, quae eest diversitas civium, quae in prima pro-
prietate numneratur, et forma quae est regimen; unde juxta

[p. 45]

diversitatem regiminis diversae sunt Respublicae.

159. Regimen est triplex, monarchicum, aris-
tocraticum, et democraticum. Monarchia est in qua unus
tantum imperat. Aristocraticum est in quo soli nobiles im-
⁵perant. Democratia est in qua summa rerum est penes
populum. Primum regimen est apud Hispanos, secundum apud Venetos,
tertium apud Helvetios. Potest etiam monarchia esse haeredita-
riam, aut electivam; prima est quae habetur haereditaria succes-
sione, secunda electione.

¹⁰ **160.** Quaeres: quale ex his sit praestantius?

Respondeo regimen monarchicum esse praestantius. Et demons-
tratur: quia regimen monarchicum Deo tribuitur; ergo secundum dig-
nitatem est praestantius. Deinde illud regimen est utilius,
et aptius ad regendam Rempublicam: ergo praestantius.

¹⁵ Antecedens patet: illud regimen est aptius ad rempublicam in quo
melius commodo Reipublicae percurrantur; atqui ita est mo-
narchicum; ergo.

161. Probatur minor: major est commoditas percurandi bona Rei-

publicae, et incommoda vitandi, dum maiorem est potestas; sed
²⁰ in monarchia hoc accidit; ergo. Probatur minor: in monarchia
virtus est unita uno enim imperante obediunt omnes; ergo.
Antecedens patet eteneim in aristocratia, et democratia cum
in pluribus resideat virtus, si dispersi sint, maxi-
mum incommodum affertum reipublicae.

²⁵ **162.** Dices: in monarchi si Rex tiranus sit
a nemine redigi potest; ergo non est aptior. Respondeo negando
consequentiam, non
enim solum malum est Regem habere tiranum quam senatum,
imo Rex facilius obivit quam senatus, et inde citius
consequitur commodum, et desinit incommodum.
163. Quaeri etiam potest an haereditarium, an elec-
tivum regimen sit praestantius? Respondeo haereditarium esse

[p. 46]

praestantius. Et ratio est, quia illud regimen est praestantius,
quod Reipublicae bonum commune aptius respicit; sed ita est regi-
men haereditarium; ergo. Minor ostenditur dupliciter: regimen
haereditarium Reipublicae respicit tamquam malorum, adeo-
que tamquam proprium electivum vero tamquam alienigenum; sed
respice-
re bonum Reipublicae tamquam proprium ipsi Reipublicae utilius est;
ergo.

164. Secundo regimen haereditarium omnibus imminentibus bellis non
est
obnoxium; sed nullum ad majus incommodum Reipublicae afferri

potest, quam bella; ergo. Major patet, etenim dum jure ipse haereditario eligitur Princeps non adest locus dubitandi quisnam sit deligendus, quisnam non, neque occasio est ut exitentur discordiae, per oppositum accidit in regimine electivo, ubi tot sunt eligendi, quod sibi gratulantur posse Regum munus subiree, et hinc tumultus, discordiae, et bella.

165. Sed dices: multoties contingit ut qui haeres est imperio humano sit scelerans regiminis incapax, quod in electivo non accidit, in quo semper eligitur qui prudentior sit: ergo praeponendum est electivum haereditario regimini. Respondeo si id accidat quodque minus erit malum, quam caetera imminetia in electivo, in quo etiam non semel accidit elige hujus naturae Principem.

166. Potest etiam quaeri circa felicitatem politicam quae in eo sistit, quod detur religio, et cultus Dei, Princeps idoneus. Magistratum invicta equitas, artium liberalium splendor, populi tranquillitas, devotus erga Principem animus, rerum omnium abundans copia. Haec omnia felicem Rempublicam constituunt, de quam satis essenti nota sigilatim ageremus: quaeque et omnia quae ad ipsam attinente, quum admodum de ipsi egimus, et in illa concipimus, opere compleamus, nostrum erit hoc, quod si ita

[47]

fiat, satis feliciter de Philosophiae moralis rudimentis egeri-

mus, nullum innane tempus contrivimus.

167. Si quis in hunc librum rapidos invecerit unguis
Restituat Domino proptinus ipse suo:

⁵ Sed si nomen nescis nunc, etiamque videvis
Emmanuel Leanisque vocor cognomine dictus.

MARIANO IGNACIO VELAZCO

1 nam sit finitum, tamen et clarum obitu adiacentium est
 2 bonum in finem eminenter finem boni in particulari
 3 moralibus bonum creaturae rationis parit equivalentem bono
 4 in finem et patet in hoc omne bonum bonum est a se
 5 bonum meretur quod est deus finis
 6 19. *De appetitu* appetitus est naturalis
 7 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 8 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 9 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 10 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 11 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 12 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 13 20. *De appetitu* appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 14 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 15 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 16 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 17 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 18 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 19 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 20 21. *De appetitu* appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 21 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 22 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 23 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 24 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 25 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 26 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 27 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 28 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 29 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus
 30 appetitus est a se finem in finem. *De appetitu* appetitus

Facsímil de una página del manuscrito

MARIANO IGNACIO VELAZCO

ÍNDICE

Introducción Curso de <i>Philosophia Moralis</i> <i>Celina A. Lértora Mendoza</i>	5
Philosophia Moralis	
Praeludium	9
Articulus 1us.	
In quod et quodtuplex sit philosophia moralis	10
Quaestio 1 ^a	
Qualis sit hominis ultimus finis, summum bonum, atque beatitudo?	12
Quaestio 2 ^a	
An idem homo possit per eodem tempore habere fines totales et adaequatos?	18
Sectio 1 ^a	
De actibus humanis [resto ileg.]	22
Articulus 1us	
Definitione et explicatione [resto ileg.]	23
Sectio 2 ^a	
Natura et divisione actus liberi perit	33
Quaestio 1 ^a	
An possit dari actus humanus indifferens in individuo, aut in specie?	36
Sectio 3 ^a	
De virtutibus et vitiis	44
Caput 1um	
Quid sit virtus, quodve vitium?	45
Caput 2um	
De virtutibus, et vitiis in particulari	47

Quaestio unica	
An virtutes inter se connectantur?	51
Sectio 4 ^a	
De humanae vitae officiis	57
Caput 4um	
De hominis officiis erga rempublicam	60
Quaestio unica	
An iudex certe sciens scientia occulari reum secundum alegata, et probata nocentem esse innocentem illud capiti, an secus adjudicare?	62
Sectio ultima	
De proprietatibus, et divissione reipublicae	67
facsimil de una página del manuscrito	75

Mariano Ignacio Velazco
PHILOSOPHIA MORALIS 1774

Qualis sit hominis ultimus finis

De actibus humanis

De libero arbitrio

De virtutibus et vitiis

De humanae vitae officiis

De proprietatibus, et divissione reipublicae

Qualis sit munus iudicis

F.E.P.A.I.

ISBN 978-987-4483-73-7